

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

11. november 2004^{*}

I sag C-372/02,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF,

indgivet af Bundessozialgericht (Tyskland) ved afgørelse af 15. august 2002, indgået til Domstolen den 16. oktober 2002, i sagen:

Roberto Adanez-Vega

mod

Bundesanstalt für Arbeit,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann (refererende dommer), og dommerne A. Rosas og S. von Bahr,

^{*} Processprog: tysk.

generaladvokat: F.G. Jacobs
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Roberto Adanez-Vega ved J. López Lerma
- den tyske regering ved M. Lumma, som befuldmægtiget
- den portugisiske regering ved L.I. Fernandes og S. da Nóbrega Pizarro, som befuldmægtigede
- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved H. Michard og H. Kreppel, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 25. marts 2004,

afsagt følgende

Dom

- ¹ Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, artikel 13, stk. 2, artikel 67 og 71 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige

erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6), som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 2195/91 af 25. juni 1991 (EFT L 206, s. 2, herefter »forordning nr. 1408/71«).

- 2 Anmodningen er fremsat under en sag mellem Roberto Adanez-Vega og Bundesanstalt für Arbeit (herefter »Bundesanstalt«) vedrørende prøvelse af sidstnævntes afslag på at tilkende Roberto Adanez-Vega arbejdsløshedsunderstøttelse eller -hjælp.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

Definitioner

- 3 Ifølge artikel 1, litra s), i forordning nr. 1408/71 »betyder udtrykket »beskæftigelsesperioder« eller »perioder med selvstændig virksomhed« perioder, der i den lovgivning, hvorefter de er tilbagelagt, betegnes eller anerkendes som sådanne, samt alle dermed ligestillede perioder, for så vidt de efter denne lovgivning anses for ligestillet med beskæftigelsesperioder eller perioder med selvstændig virksomhed«.

Lovvalsregler

4 Artikel 13 i forordning nr. 1408/71 bestemmer:

»1. [...] personer, der er omfattet af denne forordning, [er] alene undergivet lovgivningen i én medlemsstat. Spørgsmålet om, hvilken lovgivning der skal anvendes, afgøres efter bestemmelserne i dette afsnit.

2. Med forbehold af artikel 14 til 17:

a) er en person, der har lønnet beskæftigelse på en medlemsstats område, omfattet af denne stats lovgivning, selv om han er bosat på en anden medlemsstats område, eller den virksomhed eller arbejdsgiver, der beskæftiger ham, har sit hjemsted eller sin bopæl på en anden medlemsstats område

[...]

e) er en person, der er indkaldt eller genindkaldt til militærtjeneste eller civilt arbejde i en medlemsstat, omfattet af denne stats lovgivning. [...]

- f) er en person, som ophører med at være omfattet af en medlemsstats lovgivning, uden at han bliver omfattet af en anden medlemsstats lovgivning i overensstemmelse med en af reglerne i ovenstående litraer eller med en af de i artikel 14 til 17 omhandlede undtagelser eller særlige regler, omfattet af lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område han er bosat, i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lovgivning alene.«

- 5 Artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 præciserer, at helt arbejdsløse arbejdstagere, som ikke er grænsearbejdere, og »som under deres seneste beskæftigelse var bosat i en anden medlemsstat end den kompetente stat [...] og som stiller sig til rådighed for arbejdsformidlingen i den medlemsstat, på hvis område de er bosat, eller som vender tilbage til denne stats område, modtager ydelser efter denne stats lovgivning [...]; disse ydelser udbetales af bopælsstedets institution for denne institutions regning [...]«

Materielle regler

- 6 Artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 bestemmer, at »[p]ersoner, der er bosat på en medlemsstats område, og som er omfattet af denne forordning, har de samme pligter og rettigheder i henhold til en medlemsstats lovgivning som denne medlemsstats egne statsborgere, medmindre andet følger af særlige bestemmelser i denne forordning«.

- 7 Hvad angår ydelser under arbejdsløshed er der i artikel 67, stk. 1 og 3, i forordning nr. 1408/71 under overskriften »Sammenlægning af forsikrings- eller beskæftigelsesperioder« fastsat følgende:

»1. Den kompetente institution i en medlemsstat, efter hvis lovgivning erhvervelse, bevarelse eller generhvervelse af ret til ydelser er betinget af, at der er tilbagelagt forsikringsperioder, skal i fornødent omfang medregne forsikrings- eller beskæftigelsesperioder, der er tilbagelagt som arbejdstager efter enhver anden medlemsstats lovgivning, som om det drejede sig om forsikringsperioder, der var tilbagelagt efter den for denne institution gældende lovgivning, dog forudsat at beskæftigelsesperioderne ville være blevet anset for forsikringsperioder, hvis de havde været tilbagelagt efter denne lovgivning.

[...]

3. Bortset fra de i artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), og litra b), nr. ii), omhandlede tilfælde, er anvendelsen af bestemmelserne i stk. 1 og 2 betinget af, at den pågældende senest har tilbagelagt:

- forsikringsperioder, i det i stk. 1 omhandlede tilfælde
- beskæftigelsesperioder, i det i stk. 2 omhandlede tilfælde

— efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres.»

De nationale bestemmelser

- 8 § 100, stk. 1, i Arbeitsförderungsgesetz (lov om fremme af beskæftigelse) i den affattelse, der var gældende i 1996, bestemmer, at en person er berettiget til arbejdsløshedsunderstøttelse, hvis den pågældende opfylder beskæftigelseskravet. Det bestemmes i Arbeitsförderungsgesetz' § 104, at beskæftigelseskravet er opfyldt, når den pågældende har haft bidragspligtig beskæftigelse i 360 dage ud af referenceperioden på 3 år. Referenceperioden ligger umiddelbart forud for den første dag i arbejdsløshedsperioden, som er det tidspunkt, hvor de øvrige betingelser for retten til arbejdsløshedsunderstøttelse er opfyldt.
- 9 I henhold til Arbeitsförderungsgesetz' § 134, tildeles subsidiært arbejdsløshedshjælp til økonomisk dårligt stillede arbejdsløse, som opfylder de øvrige betingelser i Arbeitsförderungsgesetz' § 100, med det forbehold, at de i stedet for et beskæftigelseskrav på 360 dage kun skal godtgøre at have haft bidragspligtig beskæftigelse i mindst 150 dage inden for en kortere referenceperiode på 1 år.
- 10 Det bestemmes i Arbeitsförderungsgesetz' § 107, at værnepligtsperioder behandles som bidragspligtig beskæftigelse.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 11 Roberto Adanez-Vega er en spansk statsborger, som siden sin fødsel i 1974 permanent har været tilmeldt folkeregistret med bopæl i Tyskland.
- 12 Fra den 1. september 1991 til den 4. december 1992 gennemførte han i Spanien en uddannelse, som var undergivet den sociale sikring (bl.a. arbejdsløshedsforsikring). Endelig var han i perioden fra den 3. til den 31. august 1994 og fra den 3. november 1994 og til den 20. april 1995 ansat i en stilling i Tyskland, som ligeledes var undergivet den sociale sikring (bl.a. arbejdsløshedsforsikring). Den 21. april 1995 rejste Roberto Adanez-Vega til Spanien, hvor han aftjente sin værnepligt fra den 18. maj 1995 til den 15. februar 1996. Han vendte efter afslutningen af sin militærtjeneste tilbage til Tyskland.
- 13 Da Roberto Adanez-Vega kom tilbage til Tyskland meldte han sig arbejdsløs hos Bundesanstalt den 25. april 1996 og anmodede her om at få en ydelse ved arbejdsløshed. Den 30. maj 1996 fandt han nyt arbejde.
- 14 Bundesanstalt afslog ved afgørelse af 31. maj 1996 hans ansøgning om ydelser ved arbejdsløshed for tidsrummet fra den 25. april til den 29. maj 1996 med den begrundelse, at det beskæftigelseskrav, der i henhold til Arbeitsförderungsgesetz' §§ 104 og 134 skulle være opfyldt for at få ret til ydelser ved arbejdsløshed (arbejdsløshedsunderstøttelse eller arbejdsløshedshjælp) ikke var opfyldt. Ifølge Bundesanstalt skulle den periode, hvorunder Roberto Adanez-Vega havde aftjent sin værnepligt i Spanien, ikke medregnes, og han opfyldte derfor hverken beskæftigelseskravet på 360 dage i løbet af referenceperioden på 3 år, som fastsat i

Arbeitsförderungsgesetz' § 104, eller beskæftigelseskravet på 150 dage i løbet af referenceperioden på 1 år, som fastsat i samme lovs § 134.

- 15 Roberto Adanez-Vegas klage over denne afgørelse blev afslået af Bundesanstalt ved afgørelse af 16. juli 1996. Roberto Adanez-Vega anlagde sag ved Sozialgericht Hannover (Tyskland) til prøvelse af denne afgørelse og fik medhold ved dom af 26. februar 1998. Bundesanstalt appellerede dommen til Landessozialgericht Niedersachsen (Tyskland), som forkastede appellen ved dom af 23. oktober 2001. Bundesanstalt iværksatte herefter en »revisionsanke« ved Bundessozialgericht.
- 16 Under disse omstændigheder har Bundessozialgericht besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en person, der mere end to måneder efter afslutning af sin værnepligt i Spanien ansøger om ydelser fra den tyske arbejdsløshedsforsikring, omfattet

a) af spansk ret i medfør af artikel 13, stk. 2, litra e), i [...] forordning [...] nr. 1408/71 [...], eller

b) af tysk ret i medfør af artikel 13, stk. 2, litra f), i forordning nr. 1408/71?

2) Hvis spørgsmål 1 a) besvares bekræftende:

a) Udgør den aftjente værnepligt i Spanien »seneste beskæftigelse [...] i en anden medlemsstat end den kompetente stat« i artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71's forstand?

b) Hvis spørgsmål 2 a) besvares bekræftende:

Indeholder artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), første punktum, i forordning nr. 1408/71 også den regel, at den seneste beskæftigelse på en anden medlemsstats område med henblik på ydelser til arbejdsløse skal medregnes, som om den var tilbagelagt i bopælsstaten, uden at det er fornødent at foretage en prøvelse af, om betingelserne i artikel 67 i forordning nr. 1408/71 er opfyldt?

c) Hvis spørgsmål 2 b) besvares benægtende:

Under hvilke betingelser er en periode med aftjening af værnepligt, der efter national (spansk) ret hverken udgør en forsikringsperiode under arbejdsløshedsforsikringen eller en hermed ligestillet periode, en beskæftigelsesperiode, der efter artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 er tilbagelagt som arbejdstager efter en anden medlemsstats lovgivning?

3) Hvis spørgsmål 1 b) besvares bekræftende:

a) Har en person, der for over ét år siden har afsluttet sin seneste forsikringsperiode i Tyskland, og som derefter har aftjent ni måneders værnepligt i Spanien, »senest«, jf. artikel 67, stk. 3, i forordning nr. 1408/71, tilbagelagt forsikringsperioder efter tysk ret?

b) Hvis spørgsmål 3 a) besvares bekræftende:

Under hvilke betingelser er en periode med aftjening af værnepligt, der efter national (spansk) ret hverken udgør en forsikringsperiode under arbejdsløshedsforsikringen, eller en hermed ligestillet periode, en beskæftigelsesperiode, der efter artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 er tilbagelagt som arbejdstager efter en anden medlemsstats lovgivning? [dette spørgsmål svarer til spørgsmål 2 c)].

c) Hvis artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 ikke finder anvendelse på sagsøgeren [spørgsmål 3 a) og b)]:

i) Udgør den aftjente værnepligt i Spanien »seneste beskæftigelse [...] i en anden medlemsstat end den kompetente stat« i artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71's forstand? [Dette spørgsmål svarer til spørgsmål 2 a)]

ii) Hvis spørgsmål 3 c) i) besvares bekræftende:

Indeholder artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), første punktum, i forordning nr. 1408/71 også den regel, at den seneste beskæftigelse på en anden medlemsstats område med henblik på ydelser til arbejdsløse skal medregnes, som om den var tilbagelagt i bopælsstaten, uden at det er fornødent at foretage en prøvelse af, om betingelserne i artikel 67 i forordning nr. 1408/71 er opfyldt? [Dette spørgsmål svarer til spørgsmål 2 b)].

- 4) Såfremt perioden med aftjening af værnepligt i Spanien hverken efter artikel 71 eller artikel 67 i forordning nr. 1408/71 skal medregnes ved afgørelsen af, om sagsøgeren har krav på ydelser fra den tyske arbejdsløshedsforsikring, har sagsøgeren da et sådant krav i medfør af ligebehandlingsprincippet i artikel 3 i forordning nr. 1408/71 eller i medfør af andre fællesskabsretlige bestemmelser?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål: Bestemmelsen af, hvilken lovgivning der skal anvendes (artikel 13 og 71 i forordning nr. 1408/71)

- 17 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en person, der er bosat i en medlemsstat, hvor vedkommende er arbejdsløs efter at have aftjent sin værnepligt i en anden medlemsstat, er omfattet af lovgivningen i bopælsstaten eller af lovgivningen i den medlemsstat, hvori vedkommende har aftjent sin militærtjeneste.

- 18 Det bemærkes indledningsvis, at bestemmelserne i forordning nr. 1408/71, der fastsætter, hvilken lovgivning der skal anvendes, ifølge fast retspraksis indeholder et sæt udtømmende kollisionsnormer, således at lovgiver i den enkelte medlemsstat herefter ikke er beføjet til at fastlægge rækkevidden af og anvendelsesbetingelserne for national lovgivning, for så vidt angår de omfattede personer samt det område, inden for hvilket de nationale forskrifter finder anvendelse (jf. i denne retning bl.a. dom af 12.6.1986, sag 302/84, Ten Holder, Sml. s. 1821, præmis 21, og af 10.7.1986, sag 60/85, Luijten, Sml. s. 2365, præmis 14).
- 19 I afsnit II i forordning nr. 1408/71 er der fastsat bestemmelser om, »hvilken lovgivning der skal anvendes«. Inden for visse områder er der imidlertid fastsat visse undtagelser til disse almindelige lovvalgsregler (jf. i denne retning dom af 29.6.1988, sag 58/87, Rebmann, Sml. s. 3467, præmis 13). Det fremgår af forordning nr. 1408/71's opbygning, at disse særlige lovvalgsregler dog først kan anvendes, efter at det er fastslået, hvilken lovgivning der skal anvendes i henhold til bestemmelserne i forordningens afsnit II.
- 20 Det skal således først fastslås, hvilken lovgivning der skal anvendes i medfør af de almindelige lovvalgsregler i afsnit II i forordning nr. 1408/71. Det skal derefter undersøges, om der i henhold til forordningens særlige lovvalgsregler skal anvendes en anden lovgivning.

De almindelige lovvalgsregler (artikel 13 i forordning nr. 1408/71)

- 21 Det bemærkes, at det i artikel 13, stk. 2, litra e), i forordning nr. 1408/71 er bestemt, at en person, der er indkaldt til militærtjeneste, er omfattet af denne stats lovgivning.

- 22 I relation til hovedsagen følger heraf, at Roberto Adanez-Vega var omfattet af den spanske lovgivning, mens han aftjente sin militærtjeneste i Spanien. Denne lovgivning ophørte imidlertid med at finde anvendelse efter afslutningen af militærtjenesten.
- 23 Det fremgår af artikel 13, stk. 2), litra f), i forordning nr. 1408/71, at en person, som ophører med at være omfattet af en medlemsstats lovgivning, uden at han bliver omfattet af en anden medlemsstats lovgivning i medfør af bestemmelserne i artikel 13, stk. 2, litra a)-d), eller bestemmelserne i samme forordnings artikel 14 til 17, er omfattet af lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område han er bosat.
- 24 Ifølge Domstolens praksis finder artikel 13, stk. 2, litra f), i forordning nr. 1408/71 såvel anvendelse på personer, som definitivt er ophørt med enhver erhvervsmæssig beskæftigelse, som på personer, der blot midlertidigt er uden beskæftigelse (dom af 11.6.1998, C-275/96, Kuusijärvi, Sml. I, s. 3419, præmis 39 og 40).
- 25 Den lovgivning, der i henhold til de almindelige lovvalgsregler i afsnit II i forordning nr. 1408/71 skal anvendes på arbejdsløse personer, er således i princippet bopælsstatens lovgivning.
- 26 I forhold til hovedsagen følger heraf, at en person, der, som det er tilfældet med Roberto Adanez-Vega, er bosat i en medlemsstat og er arbejdsløs i den pågældende stat efter at have aftjent sin værnepligt i en anden medlemsstat, er i henhold til artikel 13, stk. 2, litra f), i forordning nr. 1408/71 omfattet af lovgivningen i bopælsmedlemsstaten. I henhold til de almindelige lovvalgsregler i afsnit II i forordning nr. 1408/71 er det således den tyske lovgivning, der finder anvendelse

ved afgørelsen af, om Roberto Adanez-Vega opfylder betingelserne for at få ret til en ydelse ved arbejdsløshed.

27 Det skal imidlertid herefter undersøges, om artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71, som indeholder særlige regler til fastlæggelse af, hvilken lovgivning der skal anvendes i relation til ydelser ved arbejdsløshed, kan ændre ved ovenstående betragtninger.

28 Anvendeligheden af artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 er også — selv om den ligesom forordningens artikel 13, stk. 2, litra f), fører til, at bopælsstatens lovgivning udpeges som den, der finder anvendelse — af særlig betydning i hovedsagen for fortolkningen af samme forordnings artikel 67, stk. 3, vedrørende sammenlægning af forsikrings- eller beskæftigelsesperioder.

De særlige lovvalgsregler (artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71)

29 Artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 omhandler arbejdsløse arbejdstagere, som under deres seneste beskæftigelse var bosat i en anden medlemsstat end i den på daværende tidspunkt kompetente stat.

- 30 Efter ordlyden af forordningens artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), modtager arbejdsløse arbejdstagere, som ikke er grænsearbejdere, og som stiller sig til rådighed for arbejdsformidlingen i den medlemsstat, på hvis område de er bosat, eller som vender tilbage til denne stats område, ydelser efter denne stats lovgivning, som om de senest havde været beskæftiget dér.
- 31 For at kunne fastslå, at det er bopælsmedlemsstatens lovgivning, der skal anvendes i henhold til artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71, skal den pågældende således under sin seneste beskæftigelse have været bosat i en anden medlemsstat end i den på daværende tidspunkt kompetente stat.
- 32 I forhold til de faktiske omstændigheder i hovedsagen skal det således undersøges,
- om den værnepligt, der er aftjent i Spanien, kan anses for »beskæftigelse« i henhold til artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71
 - om Roberto Adanez-Vega faktisk »var bosat« i Tyskland i samme periode, og
 - om Kongeriget Spanien under aftjeningen af værnepligten var »den kompetente stat« i samme artikels forstand.

33 Hvad angår den første af disse betingelser bemærkes, at begrebet »beskæftigelse« ikke er defineret i forordning nr. 1408/71. Da forordningen imidlertid ikke er en fællesskabsforanstaltning til harmonisering af de nationale sociale sikringsordninger, men en retsakt til koordinering af disse ordninger, følger det af forordningens opbygning og udformning, at begrebet »beskæftigelse« i henhold til forordningens artikel 71, stk. 1, skal fortolkes i overensstemmelse med den definition, der følger af den nationale lovgivning på det sociale sikringsområde. En »beskæftigelse« i henhold til artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 er således en beskæftigelse, der anses for en sådan i den sociale sikringslovgivning i den medlemsstat, hvor beskæftigelsen udøves.

34 I denne forbindelse bemærkes, at såfremt den nationale lovgivning ved definitionen af begrebet »beskæftigelse« henviser til virksomhed, som afføder en forsikringsperiode eller en beskæftigelsesperiode, vil en attest, som den pågældende stats kompetente institution har udstedt i medfør af artikel 80 i Rådets forordning nr. 574/72 af 21. marts 1972 om regler til gennemførelse af forordning nr. 1408/71, og som nævner de forsikrings- og beskæftigelsesperioder, der er tilbagelagt i henhold til den pågældende lovgivning, kunne være en indikation af, om værnepligt skal anses for »beskæftigelse«.

35 Det fremgår af sagen, at den spanske sociale sikringsinstitution i hovedsagen i medfør af artikel 80 i forordning nr. 574/72 har udstedt en attest, ifølge hvilken Roberto Adanez-Vega udelukkende har tilbagelagt en forsikrings- eller en beskæftigelsesperiode i Spanien fra den 1. december 1991 til den 4. december 1992, dvs. uden medregning af værnepligtsperioden. Dette kunne give en formodning for, at værnepligtsperioden ikke efter spansk ret anses for »beskæftigelse«.

36 Det følger af Domstolens praksis, at så længe en attest udstedt af en institution i en medlemsstat ikke er tilbagekaldt eller erklæret ugyldig, skal den kompetente institution i en anden medlemsstat, tage hensyn til attesten. Ifølge princippet om

loyalt samarbejde, der er fastslået i artikel 10 EF, påhviler det imidlertid de sociale sikringsinstitutioner at foretage en korrekt bedømmelse af de faktiske omstændigheder, der bl.a. er af relevans for anvendelsen af reglerne til bestemmelse af, hvilken lovgivning der skal anvendes, eller for reglerne om sammenlægning af perioder, og følgelig at indestå for rigtigheden af oplysningerne i attesterne. Det påhviler således institutionerne på ny at overveje, om udstedelsen af attesterne er sket på et korrekt grundlag, og i givet fald tilbagekalde dem, såfremt der er tvivl om rigtigheden af de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for dem, og dermed med hensyn til de deri indeholdte angivelser (jf. i denne retning dom af 10.2.2000, sag C-202/97, FTS, Sml. I, s. 883, præmis 56, og af 30.3.2000, sag C-178/97, Banks m.fl., Sml. I, s. 2005, præmis 43).

- 37 Hvad angår den anden betingelse, der skal være opfyldt for, at artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 finder anvendelse, fremgår det af fast praksis, at det sted, hvor en persons sædvanlige interessecentrum befinder sig, er afgørende for, hvor den pågældende har sin »bopæl«. Der skal herved tages hensyn til arbejdstagerens familiesituation, til hans begrundelse for at flytte og til arbejdets karakter (jf. bl.a. dom af 17.2.1977, sag 76/76, Di Paolo, Sml. s. 315, præmis 17 og 20).
- 38 Hvad endelig angår den tredje betingelse, der skal være opfyldt for, at artikel 71, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 finder anvendelse, følger det af denne doms præmis 22, at det var den spanske lovgivning, der fandt anvendelse under aftjeningen af militærtjenesten, jf. forordningens artikel 13, stk. 2, litra e).
- 39 I hovedsagen tilkommer det den forelæggende ret at tage stilling til, om Roberto Adanez-Vega opfylder betingelserne for, at artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 finder anvendelse.
- 40 Hvis Roberto Adanez-Vega opfylder betingelserne for, at artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 finder anvendelse, vil han ligeledes i henhold til denne bestemmelse være omfattet af lovgivningen i bopælsmedlemsstaten, dvs. den tyske lovgivning.

- 41 Herefter skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 13, stk. 2, litra f), i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at en person, der er bosat i en medlemsstat, hvor vedkommende er arbejdsløs efter at have aftjent sin værnepligt i en anden medlemsstat, er omfattet af lovgivningen i bopælsmedlemsstaten.

Artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at den er en særlig bestemmelse til fastlæggelse af, hvilken lovgivning der skal anvendes i relation til ydelser ved arbejdsløshed, således at den i denne bestemmelse nævnte lovgivning finder anvendelse, hvis betingelserne for anvendelsen af bestemmelsen er opfyldt.

Det tilkommer den forelæggende ret at tage stilling til, om betingelserne for anvendelsen af artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), er opfyldt i hovedsagen.

Hvis betingelserne for anvendelsen af artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71 er opfyldt i hovedsagen, er den lovgivning, der finder anvendelse på en person, der er bosat i en medlemsstat, hvor vedkommende er arbejdsløs efter at have aftjent sin værnepligt i en anden medlemsstat, også i henhold til denne bestemmelse lovgivningen i bopælsmedlemsstaten.

- 42 Under hensyn til besvarelsen af det første præjudicielle spørgsmål er det uforholdsmæssigt at besvare det andet præjudicielle spørgsmål.

Det tredje præjudicielle spørgsmål: Forpligtelsen for den kompetente institution til at medregne forsikringsperioder og beskæftigelsesperioder, der er tilbagelagt efter en anden medlemsstats lovgivning (artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71)

- 43 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en kompetent institution ved undersøgelsen af, om der består en ret til ydelser ved arbejdsløshed, i henhold til artikel 67 i forordning nr. 1408/71 er forpligtet til ved beregningen af tilbagelagte forsikringsperioder at medregne en periode, hvori der er aftjent værnepligt i en anden medlemsstat.

I den forbindelse ønsker den forelæggende ret for det første oplyst, under hvilke betingelser en periode, hvori der er aftjent værnepligt i en anden medlemsstat, udgør en »[beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt] som arbejdstager efter [denne] anden medlemsstats lovgivning« i henhold til artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71.

Den forelæggende ret ønsker for det andet oplyst, om betingelsen om, at »den pågældende senest har tilbagelagt [...] forsikringsperioder [...] efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres«, jf. nævnte forordnings artikel 67, stk. 3, er til hinder for, at der består en forpligtelse til at sammenlægge beskæftigelsesperioder, såfremt den pågældende har tilbagelagt sin seneste forsikringsperiode efter denne lovgivning mere end et år tidligere og herefter har aftjent sin værnepligt på ni måneder i en anden medlemsstat.

- 44 Det bemærkes indledningsvis, at det fremgår af opbygningen og ordlyden af artikel 67 og 71 i forordning nr. 1408/71, at anvendelsen af reglerne om sammenlægning i artikel 67 er uafhængig af anvendelsen af de regler om, hvilken lovgivning der skal anvendes, der er indeholdt i artikel 71 (jf. dom af 12.5.1989, sag 388/87, Warmerdam-Steggerda, Sml. s. 1203, præmis 18). Dette indebærer, at reglerne om sammenlægning i artikel 67 også finder anvendelse selv i tilfælde af, at den lovgivning, der skal anvendes i relation til ydelser ved arbejdsløshed, skulle være

blevet fastlagt i medfør af reglerne i artikel 71. I nævnte forordnings artikel 67, stk. 3, henvises i øvrigt til en sådan mulighed.

Om kvalifikationen som »[beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt] som arbejdstager efter [en] anden medlemsstats lovgivning« i henhold til artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71

45 Det fremgår herved af artikel 1, litra s), i forordning nr. 1408/71, at afgørelsen af, om en arbejdsperiode kan kvalificeres som en »beskæftigelsesperiode«, træffes i henhold til den nationale lovgivning, hvorefter den er tilbagelagt.

46 Endvidere omfatter begrebet »arbejdstager« i forordning nr. 1408/71 alle de personer, der er forsikret, eventuelt blot mod en enkelt risiko, i henhold til en tvungen eller frivillig forsikring som led i en almindelig eller særlig social sikringsordning som omhandlet i artikel 1, litra a), i forordning nr. 1408/71, uanset om der består et arbejdsforhold (dom af 12.5.1998, sag C-85/96, Martínez Sala, Sml. I, s. 2691, præmis 36, og Kuusijärvi-dommen, præmis 21).

47 I hovedsagen skal den periode, hvori Roberto Adanez-Vega har aftjent sin militærtjeneste, således anses for »[beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt] som arbejdstager efter [denne] anden medlemsstats lovgivning« i henhold til artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71, når, for det første, perioden i den spanske lovgivning er betegnet eller anerkendt som en beskæftigelsesperiode eller den i denne lovgivning er ligestillet med eller anerkendt som en periode svarende til en beskæftigelsesperiode, og når, for det andet, Roberto Adanez-Vega under sin militærtjeneste har været forsikret i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i samme forordnings artikel 1, litra a). Det tilkommer den forelæggende ret at undersøge, om disse betingelser er opfyldt.

- 48 I denne forbindelse fremgår det af artikel 80 i forordning nr. 574/72, at anvendelsen af bestemmelserne i artikel 67 i forordning nr. 1408/71 er betinget af, at den pågældende for den kompetente institution fremlægger attest om de forsikrings- eller beskæftigelsesperioder, han har tilbagelagt som arbejdstager efter lovgivningen i en anden medlemsstat. Det fremgår imidlertid af denne doms præmis 36, at en sådan attest, udstedt af den kompetente spanske institution, ikke er et uigendriveligt bevis, hverken over for den kompetente tyske institution eller for de tyske domstole (jf. ligeledes i denne retning dom af 8.7.1992, sag C-102/91, Knoch, Sml. I, s. 4341, præmis 54).

Om betingelsen om, at »den pågældende senest har tilbagelagt [...] forsikringsperioder [...] efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres«, jf. artikel 67, stk. 3, i forordning nr. 1408/71

- 49 Indledningsvis bemærkes, at betingelsen i artikel 67, stk. 3, i forordning nr. 1408/71 ikke finder anvendelse i hovedsagen, hvis det fastslås, at Roberto Adanez-Vega henhører under anvendelsesområdet for forordningens artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii).
- 50 I henhold til artikel 67, stk. 3, i forordning nr. 1408/71 skal den kompetente institution ved beregningen af de tilbagelagte forsikringsperioder medregne en forsikrings- eller beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt som arbejdstager efter en anden medlemsstats lovgivning. Det er dog en forudsætning, at »den pågældende senest har tilbagelagt [...] forsikringsperioder [...] efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres«, bortset fra arbejdstagere, som er omfattet af nævnte forordnings artikel 71, stk. 1, litra a), nr. ii), og af artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), fordi de under deres seneste beskæftigelse var bosat uden for den på daværende tidspunkt kompetente stat.

- 51 Det fremgår af Domstolens praksis, at betingelsen om, at »den pågældende senest har tilbagelagt [...] forsikringsperioder [...] efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres«, har til formål at fremme søgning af arbejde i den medlemsstat, hvor den pågældende senest har betalt arbejdsløshedsforsikringsbidrag, og at lade denne stat betale ydelser ved arbejdsløshed (jf. i denne retning dom af 8.4.1992, sag C-62/91, Gray, Sml. I, s. 2737, præmis 12).
- 52 Heraf følger, som generaladvokaten har anført i punkt 79 og 80 i sit forslag til afgørelse, at en forsikringsperiode »senest« må anses for tilbagelagt i en medlemsstat, hvis der, uanset den tid, der er forløbet mellem tilbagelægningen af denne sidste forsikringsperiode og ansøgningen om ydelser, ikke i mellemprioroden har været tilbagelagt andre forsikringsperioder i en anden medlemsstat.
- 53 I hovedsagen tilkommer det den forelæggende ret at undersøge, om Roberto Adanez-Vega har tilbagelagt forsikringsperioder i Tyskland, og om der i den mellemliggende periode har været tilbagelagt nogen forsikringsperiode i en anden medlemsstat.
- 54 Det tredje spørgsmål skal herefter for det første besvares med, at en værnepligtssperiode i en anden medlemsstat, er en »[beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt] som arbejdstager efter [denne] anden medlemsstats lovgivning« i henhold til artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71, når, for det første, perioden i denne anden medlemsstats lovgivning er betegnet eller anerkendt som en beskæftigelsesperiode eller den i denne lovgivning er ligestillet med eller anerkendt som en periode svarende til en beskæftigelsesperiode, og når, for det andet, den pågældende under sin militærtjeneste har været forsikret i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i samme forordnings artikel 1, litra a).

For det andet er betingelsen om, at »den pågældende senest har tilbagelagt [...] forsikringsperioder [...] efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres«, jf. nævnte forordnings artikel 67, stk. 3, kun til hinder for, at der består en forpligtelse til at sammenlægge beskæftigelsesperioder, såfremt der er tilbagelagt en forsikringsperiode i en anden medlemsstat, efter at den seneste forsikringsperiode er tilbagelagt efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres.

Det fjerde spørgsmål: Ligebehandlingsprincippet (artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1408/71)

- 55 Med det fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om det under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, er uforeneligt med artikel 3 i forordning nr. 1408/71, at en kompetent institution, der skal undersøge, om der består en ret til ydelser ved arbejdsløshed, ved beregningen af de tilbagelagte forsikringsperioder undlader at medregne en værnepligtsperiode i en anden medlemsstat.
- 56 I denne forbindelse bemærkes, at artikel 3 i forordning nr. 1408/71 kun finder anvendelse, forudsat ikke »andet følger af særlige bestemmelser i [nævnte] forordning«.
- 57 Af de grunde, som generaladvokaten har anført i punkt 94-97 i sit forslag til afgørelse, finder artikel 3 i forordning nr. 1408/71 ikke anvendelse i hovedsagen, da forordningen indeholder særlige bestemmelser, nemlig artikel 67, der regulerer en arbejdstagers ret til ydelser ved arbejdsløshed.

- 58 Det fjerde spørgsmål skal herefter besvares med, at under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, er artikel 3 i forordning nr. 1408/71 ikke til hinder for, at en kompetent institution med henblik på undersøgelsen af, om der består en ret til ydelser ved arbejdsløshed, ved beregningen af de tilbagelagte forsikringsperioder undlader at medregne en periode, hvor der er aftjent værnepligt i en anden medlemsstat.

Sagens omkostninger

- 59 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 13, stk. 2, litra f), i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 2195/91 af 25. juni 1991, skal fortolkes således, at en person, der er bosat i en medlemsstat, hvor vedkommende er arbejdsløs efter at have aftjent værnepligt i en anden medlemsstat, er omfattet af lovgivningen i bopælsmedlemsstaten.

Artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71, som ændret, skal fortolkes således, at den er en særlig bestemmelse til fastlæggelse af, hvilken lovgivning der skal anvendes i relation til ydelser ved arbejdsløshed, således at den i denne bestemmelse nævnte lovgivning finder anvendelse, hvis betingelserne for anvendelsen af bestemmelsen er opfyldt.

Det tilkommer den forelæggende ret at tage stilling til, om betingelserne for anvendelsen af artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), er opfyldt i hovedsagen.

Hvis betingelserne for anvendelsen af artikel 71, stk. 1, litra b), nr. ii), i forordning nr. 1408/71, som ændret, er opfyldt i hovedsagen, er den lovgivning, der finder anvendelse på en person, der er bosat i en medlemsstat, hvor vedkommende er arbejdsløs efter at have aftjent værnepligt i en anden medlemsstat, også i henhold til denne bestemmelse lovgivningen i bopælsmedlemsstaten.

- 2) En værnepligtsperiode i en anden medlemsstat er en »[beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt] som arbejdstager efter [denne] anden medlemsstats lovgivning« i henhold til artikel 67, stk. 1, i forordning nr. 1408/71, som ajourført ved forordning nr. 2001/83, som ændret ved forordning nr. 2195/91, når, for det første, perioden i denne anden medlemsstats lovgivning er betegnet eller anerkendt som en beskæftigelsesperiode eller den i denne lovgivning er ligestillet med eller anerkendt som en periode svarende til en beskæftigelsesperiode, og når, for det andet, den pågældende under sin militærtjeneste har været forsikret i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i samme forordnings artikel 1, litra a).

Betingelsen om, at »den pågældende senest har tilbagelagt [...] forsikringsperioder [...] efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres«, jf. artikel 67, stk. 3, i forordning nr. 1408/71, som ændret, er kun til hinder for, at der består en forpligtelse til at sammenlægge beskæftigelsesperioder, såfremt der er tilbagelagt en forsikringsperiode i en anden medlemsstat, efter at den seneste forsikringsperiode er tilbagelagt efter den lovgivning, i henhold til hvilken ydelserne begæres.

- 3) Under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, er artikel 3 i forordning nr. 1408/71 ikke til hinder for, at en kompetent institution med henblik på undersøgelsen af, om der består en ret til ydelser ved arbejdsløshed, ved beregningen af de tilbagelagte forsikringsperioder undlader at medregne en periode, hvori der er aftjent værnepligt i en anden medlemsstat.

Underskrifter